

*Renata Bošnjaković
Zavičajni muzej Našice*

*UDK 027.1(497.5 Našice) (091)
027.1 Pejačević, Obitelj (091)*

KNJIŽNICA OBITELJI PEJAČEVIĆ U NAŠICAMA I HRVATSKO - MAĐARSKE KULTURNE VEZE

U radu se prikazuje povijest knjižnice našičko – virovitičke loze obitelji Pejačević, koja je dala dva hrvatska bana te prvu hrvatsku skladateljicu Doru Pejačević. Ta obitelj ostavila je neizbrisiv trag na političkoj i kulturnoj sceni Slavonije i Hrvatske te bila sastavni dio mađarske povjesne i kulturne scene.

Našičko vlastelinstvo kupio je barun Josip II. Pejačević 1734. godine. Od tada pa do 1945. Našice su u posjedu te obitelji. Josip II. uspio je objediniti u jedinstven posjed značajne dijelove Slavonije i Srijema, a obitelji je pribavio i grofovsku titulu s pridjevkom «de Verőcze» (Virovitički). Njegovi sinovi dijele posjede i utemeljuju tri loze Pejačevića. Za Našice je važan Karlo III., koji utemeljuje tzv. virovitičko – našičku lozu Pejačevića. Njegov sin Vincencio počinje 1811. godine gradnju dvorca u središtu Našica, a sredinom 19. stoljeća dvorac poprima današnji izgled.

19

Dugogodišnjim napornim radom našička je gospoštija uzdigнутa među najbolje i najbogatije slavonske posjede. Usporedo s tim raste i ugled obitelji u političkom, kulturnom i javnom životu.

Prvi ban iz obitelji Pejačević bio je Ladislav grof Pejačević, koji je bio oženjen Gabrijelom Döry de Jobaháza. Vrlo zanimljiva osoba i veliki bibliofil bio je Ladislavov brat, Julian grof Pejačević. On je živio u Šopronju i bavio se povijesnim istraživanjima i obiteljskom povješću mnogih plemičkih obitelji.

Ladislavov nastariji sin, Teodor grof Pejačević, također je obnašao dužnost hrvatskog bana, a bio je oženjen Elizabetom (Li-

lom) barunicom Vay de Vaya. Teodor je bio jedan od najbogatijih velikaša u Hrvatskoj i Ugarskoj: gospodar majorata u Našicama i naslijedni gospodar Zomba imanja u Tolnajskoj županiji u Madarskoj. Njegova najstarija kći Dora bila je prva hrvatska skladateljica. Za svoga sina Marka Teodor u Našicama gradi i drugi, manji dvorac.

Zadnji vlasnik našičkog posjeda bio je Petar grof Pejačević, Teodorov unuk. Svi ostali Pejačevići diljem svijeta potomci su Petra te njegove braće Geze i Marka.

Obitelj Pejačević ostavila je neizbrisiv trag u svim porama društvenog, gospodarskog i kulturnog života Našica. Stvorila je povijesnu jezgru središta Našica i ostavila u naslijede građevine koje su i danas glavno obilježje grada. Pridonijeli su razvoju gospodarstva našičkog kraja te mnogobrojnim humanitarnim i socijalnim akcijama pomagali žitelje Našica.

20

U skladu s navednim činjenicama, neosporno je da je jedna od glavnih zadaća Zavičajnog muzeja Našice istraživanje, prikupljanje i usustavljanje spoznaja o povijesti obitelji te proučavanje i predstavljanje njihove preostale baštine.

U studenom 2003. godine Zavičajni muzej Našice je, kao dio stalnog postava, javnosti predstavio knjižničnu baštinu obitelji Pejačević. Otvorenje postava popratila je izložba i katalog «Knjižnica Pejačević u Našicama».

Knjižnica je nastala u krugu obitelji Pejačević u Našicama. Knjige su vjerojatno polovicom 19. stoljeća organizirane i smještene u suterenu Dvorca Pejačević. Za njih je tada izrađen i poseban namještaj, u duhu historicizma, kojim je opremljen interijer dvorca. Od 19. stoljeća pa do 1942. godine knjižnica je intenzivno korištena kao prostor za učenje i zabavu, ali i kao mjesto pohrane obiteljskih uspomena. Početak Drugoga svjetskog rata prekida njezinu izvornu funkciju i od tada ona dijeli sudbinu svojih vlasnika. Obitelj je napustila Dvorac 1942. godine, a knjige su, kao i ostale umjetnине, premještene iz originalnog prostora. Manji dio knjiga koji je ostao u dvorcu u Našicama postao je vlasništvo Hrvatske narodne knjižnice i čitaonice Našice.

U ožujku 2002. Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice ustupila je knjige obitelji Pejačević Zavičajnom muzeju Našice na trajno korištenje. U Muzeju su knjige smještene u prostoriji na sjevernoj strani Dvorca, uz nekadašnji tzv. Žuti salon. Složene su prema jeziku na kojem su napisane u 10 sačuvanih originalnih ormara iz knjižnice obitelji Pejačević.

Prema nekim pokazateljima može se procijeniti da je obiteljska knjižnica brojila 4000 do 5000 knjiga. U Našicama je sačuvano nešto više od 1100 svezaka. Što se dogodilo s ostalim knjigama? Najveći broj knjiga prevezan je u Muzej Slavonije u Osijek, dok se manji broj nalazi u raznim ustanovama i institucijama, kao i u privatnim zbirkama.

Uz knjige, sačuvan je i katalog popisanih knjiga iz 1935. godine, koji je sačinio posljedni vlasnik imanja Petar grof Pejačević. Riječ je zapravo o inventarnoj knjizi i abecednom imenskom kazalu autora knjiga. Iz njegova sadržaja može se otkriti cijeli niz pojedinsti o organizaciji knjižnice. Tom prilikom na knjige je stavljen i crveni ovalni pečat s inventarnim brojem i signaturom, koji je danas glavni pokazatelj pripadnosti tih knjiga našičkoj obitelji Pejačević. Uz njega, na knjigama se nalaze i pečati pojedinih članova obitelji, naljepnice, posvete i potpisi koji nedvojbeno upućuju na podrijetlo tih knjiga.

21

U ljetu 2002. godine počela je stručna obrada knjiga, tj. katalogiziranje. Za potrebe kataloga izložbe i stalnog postava, provedeno je pregledavanje svakoga pojedinog sveska kako bi se utvrdile specifičnosti te knjižnice (jezik, pečati, godina izdanja, korice te sadržaj knjiga).

Jezik

Utvrđeno je da su knjige pisane na pet svjetskih jezika. Najbrojnije su one na njemačkom, koje su pak u najvećem broju pisane goticom. Među knjigama nisu sačuvane knjige na hrvatskom jeziku, ali katalog knjiga iz 1935. godine potvrđuje da su i te knjige bile zastupljene u knjižnici (oko 100 sv.). Naslovnice knjiga, a osobito početna slova riječi, pisane su ukrasnim, kićenim gothicim slovima.

jezik	njemački	francuski	mađarski	talijanski	engleski
broj sv.	645	238	169	7	8

Prema sačuvanom fondu knjižnice teško je reći kakva je bila izvorna zastupljenost pojedinog jezika, no ovako zatećeno stanje je u skladu s onodobnim društvenim i obiteljskim vrijednostima. Uz njemački kao obvezni službeni jezik, obitelj se u svakodnevnoj konverzaciji unazad nekoliko generacija najviše koristila mađarskim jezikom, jer su se Pejačevići od 19. stoljeća ženili gotovo isključivo mađarskim plemkinjama. O tome svjedoči nemali broj knjiga na mađarskom jeziku. Detaljnije istraživanje sačuvanih knjiga u Muzeju Slavonije Osijek vjerojatno će povećati broj svezaka tiskanih na mađarskom jeziku.

Kako je već ranije spomenuto, orijentaciji prema mađarskoj kulturi i književnosti u najvećoj su mjeri doprinijele mađarske plemkinje koje su bračnim vezama ušle u obitelj Pejačević. To su ugledne mađarske obitelji, primjerice, Erdödy de Monyorokerek, Batthyány, Döry de Jobahaza, Vay de Vaya, Lonyay de Nagy Lonyay, Hidvég, Benitzky, Inkey de Pallin itd. One su utjecale na to da većina djece iz obitelji bude rođena u Budimpešti ili Šopronju. Isto tako, većina članova obitelji Pejačević školovala se u Mađarskoj, a mnogi su živjeli u raznim dijelovima Mađarske. Jedan od razloga njihove orijentacije prema Mađarskoj svakako leži i u činjenici da su Pejačevići ženidbenim vezama i kupnjom došli u posjed mnogih imanja u Mađarskoj. Ovdje ćemo nabrojiti samo neka: Šopronj, Zomba u Tolnajskoj županiji, imanje Zsámbok, kuće u Budimpešti. Muški članovi obitelji Pejačević sudjelovali su i u političkom životu Mađarske kao hrvatski predstavnici u ugarskom saboru, ministri u ugarskoj vladi ili pak u raznim drugim delegacijama i tijelima ondašnjeg vremena.

22

Ex libris - pečati

Uz već spomenute pečate iz 1935, na knjigama je nekoliko vrsta raznih pečata koji govore o vlasništvu knjiga. Neki od tih pečata potvrđuju vlasništvo knjiga članova obitelji Pejačević, dok se

na nekim svescima nalaze pečati osoba za koje zasada ne znamo u kakvoj su vezi bili s Pejačevićima, te odakle njihove knjige u toj knjižnici. Na mađarskim knjigama u najvećem broju nalazimo pečat iz 1935. godine.

Godina izdanja

Najveći broja knjiga tiskan je u 19. stoljeću. Najstarija sačuvana knjiga u Knjižnici Pejačević tiskana je 1809. godine, a posljednja nabavljena knjiga nosi godinu izdanja 1941. Obitelj je vjerojatno posjedovala i knjige starijih izdanja, ali su one kao bibliofilske vrijednosti vjerojatno prve odnesene iz dvorca.

	19. st.	20. st.	nema godinu
njemačke knjige	321	184	140
francuske knjige	141	54	43
mađarske knjige	57	92	20
talijanske knjige	6	1	-
engleske knjige	4	3	1

23

Korice i uvez

Korice knjiga su raznovrsne, od skromnih kartonskih korica do vrlo lijepo ukrašenih kožnatih korica u raznim bojama sa stiliziranim biljnim i geometrijskim motivima u duhu historicizma ili ponegdje secesije.

Vrste knjiga prema sadržaju

Prilikom pregledavanja svezaka pokušao se približno odrediti sadržaj knjiga i svrstati ih u kategorije. Daljnje istraživanje te detaljnije iščitavanje i proučavanje knjiga omogućit će i njihovu precizniju podjelu prema vrstama.

	njemački	francuski	madarski	talijanski	engleski
beletristika	450	148	76	4	6
stručna literatura	97	32	51	2	-
dječja literatura	31	43	12	-	2
udžbenici	2	2	2	-	-
referentna literatura	52	-	28	-	-
rukopisi	1	-	-	-	-
vodiči i sl.	7	-	-	1	-
katalog muzeja	-	1	-	-	-
novine	1	-	-	-	-
godišnjaci	4	-	-	-	-
magazini	-	12	-	-	-
ukupno	645	238	169	7	8

24

Uvid u sadržaj knjiga govori o značajkom odabiranju i istančanom ukusu članova obitelji Pejačević pri kupnji knjiga. Vidljivo je praćenje tadašnjih književnih trendova i izdavačke djelatnosti, kao i velika briga za knjige kao dio opće kulture svakoga pojedinca i značajan segment obiteljske baštine. Dominira grada iz književnosti, no uz nju je prisutna i mnogobrojna stručna, referentna literatura, knjige za djecu, priručnici, časopisi i ostalo. Osobitu vrijednost imaju knjige kojima su autori članovi obitelji Pejačević, ponajprije djela obiteljskog kroničara Julijana grofa Pejačevića.

U skladu sa sadašnjim saznanjima, najveći dio sačuvanog fonda može se svrstati u lijepu književnost i obuhvaća razdoblje od početka 19. pa do polovice 20. stoljeća. Ovdje se nalaze pisci i djela iz raznih književnih razdoblja, dijelom tadašnji suvremenici, kao i djela autora iz prijašnjih razdoblja.

Mađarske knjige

Među knjigama tiskanim na mađarskom jeziku nalazimo mnoga eminentna imena, kako svjetske, tako i mađarske književnosti. Kao i u cjelokupnom fondu, tako su i među mađarskim knjigama najvećim dijelom zastupljeni predstavnici romantizma, primjerice, Miklós Jósika, Mihály Vörösmarty, Imre Madách i dr. Razdoblje realizma donosi djela Józsefa Eötvösa te mađarske pjesnike čija se poezija temelji na narodnom pjesništvu, primjerice, János Arany i Mihály Tompa. Iz razdoblja baroka nalazimo djela Kelmena Mikesa. Djela tih autora zastupljena su pojedinačno, kao sabrana djela ili u sklopu velikih nakladničkih cjelina. Zanimljivo je istaknuti kako se među knjigama tiskanim na njemačkom jeziku nalazi knjiga Die Bibliothek Dichters Nicolaus Zrinyi iz 1893. godine. U njoj je popis knjiga knjižnice Nikole Zrinskog, kao i popisana djela tog velikog mađarskog pjesnika iz razdoblja baroka.

Kao posebna skupina unutar književnosti izdvojene su dječje knjige jer su one posebno popisane i u katalogu iz 1935. godine.

25

Unutar stručne literature nalazimo djela iz povijesti i umjetnosti, stručne knjige o određenim temama ili s povijesnim pregleđima, bogato ilustrirane povijesne atlase, priručnike o glazbi i glagolnicima, o lovstvu i dr.

Referentna literatura obuhvaća vrijedne enciklopedije i leksikone. Poznati mađarski Révai Nagy lexikon postoji u knjižnici kao dubleta s 14 svezaka izdanih u razdoblju od 1911. do 1916. godine. Leksikoni su vrlo opširni i bogato ilustrirani s velikim brojem tabli na kojima su fotografije, crteži, karte i planovi, djelomično kolorirani.

Zaključak

Knjižnica je sadržavala raznovrsnu knjižnu građu, koja je mogla zadovoljiti potrebe mnogobrojne obitelji, kako u skladu s njihovim uzrastom, tako i s osobnim interesom svakog pojedinca te pružiti primjereno opće i stručno obrazovanje. Sustavnijom i

temeljitim obradom sačuvanih knjiga te otkrivanjem danas nepoznatih posjednika te grade, Knjižnica će se moći obraditi sadržajnije.

Knjižnica obitelji Pejačević samo je dio mozaika zvanog baština obitelji Pejačević i predstavlja tek korak u sustavnom istraživanju i prezentiranju njihova naslijeda. Neosporna je činjenica da se izvori za istraživanje nalaze i u mađarskim arhivima i drugim kulturnim institucijama, pa se može očekivati veće povezivanje hrvatskih i mađarskih znanstvenih i kulturnih ustanova. Upravo je obitelj Pejačević istaknuti primjer hrvatsko - mađarskih kulturnih veza, kako u prošlosti, tako i u budućnosti.

O važnosti obitelji Pejačević u izgradnji hrvatsko-mađarskih povijesnih i kulturnih veza govori dvojezično tiskana brošura «Dva naroda jedna obitelj: Pejchevici i grad Šopron» autora Lászla Molnára koju je ove 2004. godine izdala Gradska samouprava i Hrvatska manjinska samouprava Grada Šoprona.

Ovaj rad kratki je pregled dosadašnjih istraživanja knjižnične ostavštine obitelji Pejačević. Cjeloviti rad i najnovija saznanja o toj temi nalaze se u članku «Knjižnica Pejačević u Našicama» objavljenom u Osječkom zborniku br. 27(2004) Muzeja Slavonije u Osijeku.

LITERATURA:

BALTA, I. Vlastelinska porodica obitelji Pejačević s posebnim osvrtom na njezinu genealogiju i heraldiku. // Anali zavoda za znanstveni rad u Osijeku 4 (1985).

BOŠNIAKOVIC, R. Knjižnica Pejačević u Našicama: katalog izložbe. Našice: Zavičajni muzej Našice, 2003.

KATALOG popisanih knjiga obitelji Pejačević iz 1935. godine (rukopis)

MOLNÁR, László, Két nemzet – egy család: A Pejachevichek és Sáron városa = Dva naroda jedna obitelj: Pejachevichi i grad Šopron. Sáron: Gradska samouprava i Hrvatska manjinska samouprava Grada Šoprona, 2004.

OBAD Scítaroci, M. i B. Dvorci i perivoji u Slavoniji – od Zagreba do Iluka. Zagreb: Scítaroci, 1998.

PEJACSEVICH, M. A Twentieth Century Odyssey: Born «Upstairs» but happy to have lived «Downstairs» as well..., 1999. (rukopis)

PFEIFFER, J. Kako je porodica Pejacsevish došla u Slavoniju. // Hrvatski list od 23. prosinca 1937.

27

POVIJEST svjetske književnosti, knj. 5. Zagreb: Mladost, 1974.

STIPČEVIĆ, A. Povijest knjige. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.

UGOVOR o ustupanju na trajno korištenje Knjižnice obitelji Pejačević između Hrvatske narodne knjižnice i čitaonice i Zavičajnog muzeja Našice od 19. ožujka 2002. godine.

BOŠNJAKOVIĆ, R.: A Pejácsevics család könyvtára Našiceban és a horvát-magyar kultúrális kapcsolatok

*Bošnjaković Renata
Honismjereti muzejum Našice*

*UDK 027.1 (497.5 Našice)
(091)=511.141*

*027.1 Pejačević, Obitelj
(091)=511.141*

A PEJÁCSEVICS CSALÁD KÖNYVTÁRA NAŠICEBAN ÉS A HORVÁT-MAGYAR KULTÚRÁLIS KAPCSOLATOK

Az előadás a Pejácsevics család našicei-verőcei ág könyvtárának történetét mutatja be, mely család leszármazottai között van két horvát bán és az első horvát zeneszerző Pejácsevics Dóra is. Ez a család mély nyomokat hagyott a szlavonai és a horvát politika és kultúra terén, valamint részese volt a magyar történelemnek és kultúrális életnek is.

29

Báró Pejácsevics II. József 1734-ben vette meg a našicei uradalmat. Azota egész 1945-ig Našice a család tulajdonában volt. II. Józsefnak sikerült Szlavónia és Szerémség jelentős területeit megszerezni, a családnak pedig elnyerni a «de Veröcze» grófi címet. Fiai osztoznak a birtokon és a Pejácsevics család három ágra szakad. Našice szempontjából fontos szerepe volt József fiának, III. Károlynak, aki megalapozta a verőcei - našicei Pejácsevics családi ágat. Fia Vincencio 1811-ben kezdte meg Našice központjában építeni a palotát, amely a 19. században kapta meg a mai alakját.

Sok évi nehéz munkával a našicei uradalom felfejlődött a legjobb és leggazdagabb szlavóniai uradalmak közé. Ugyanakkor nő a család politikai, kultúrális és társadalmi tekintélye is.

A családból származó első bán gróf Pejácsevics László volt, akinek felesége Dóry de Jobaháza Gabriella volt. László testvére, gróf Pejácsevics Julián, nagyon érdekes személyiség és nagy bib-

lio fil volt. Sopronban élt ahol történelem kutatással és sok nemesi család történetének tanulmányozásával foglalkozott.

László legöregebb fia, gróf Pejácsevics Teodor, szintén horvát ban volt, felesége pedig barónő Vay de Vaya Erzsébet (Lilla) volt. Teodor volt az egyik leggazdagabb fönemes Horvátorzágban és Magyarországon : a našicei majorátus ura és a magyarországi Tolna megyei Zomba uradalom örököse. A legöregebb lánya, Dóra, volt az első horvát zeneszerzőnő. Fiának, Márknak, Teodor Našiceban egy új, méreteiben kisebb, palotát épített.

A našicei uradalom utolsó tulajdonosa gróf Pejácsevics Péter, Teodor unokája, volt. A világszerte szétszóródott Pejácsevics Péter és testvérei, Géza és Mark, utódai voltak. A Pejácsevics család mély nyomokat hagyott Našice társadalmi, gazdasági és kultúrális életében. Kiépítette Našice történelmi központi magvát és örökül hagyta azon épületeket melyek ma is Našice jelképei. Elősegítették a našicei térség gazdasági fejlődését és számos humanitáris és szociális tevékenységgel segítették Našice lakosságát.

30

A felsorolt tények tudatában vitathatatlan az, hogy a Našicei Helytörténeti Múzeum egyik fő feladata a családról való adatok felkutatása, gyűjtése és rendszerezése, valamint a gazzdag és tekintélyes család hátramaradt örökségének tanulmányozása és bemutatása.

2003 novemberében a Našicei Helytörténeti Múzeum állandó kiállítása részeként bemutatta a Pejácsevics család könyvtári hagyatékát. Ebből az akalomból kiállítás és katalógus is készült «Pejácsevits könyvtár Našiceben» címmel

A könyvtár a Pejácsevics család körében, a našicei palotában keletkezett. Valószínű, hogy a 19. század közepén rendszerezték és helyezték el a palota alagsorában a könyveket. Számukra, a palota belső felszerelésenek mintájára, hisztoricizmus stílusban külön polcok is készültek. A 19. századtól egészen 1942-ig a könyvtárt intenzív tanulásra és szórakozásra használták, de egyben a családi emléktárgyak elhelyezésére is. A második világháború kezdetével a könyvtár elveszítette eredeti rendeltetését és azota osztozik a család sorsával. 1942-ben a család elhagyta a palotát, a könyvek a többi értéktárggyal együtt át lettek helyezve az eredeti helyükön. A naši-

cei palotában maradt könyvek a našicei Horvát Közkönyvtár és Olvasóterem tulajdonába kerültek.

2002 márciusában a našicei Horvát Közkönyvtár és Olvasóterem a Pejácsevics család könyveit tartós használatra átadta a Našicei Helytörténeti Múzeumnak. A Múzeum a könyveket a palota északi részében levő helyiségen helyezte el, a valamikori ún. sárga szalon mellé. A könyvek 10 eredeti, a Pejácsevics család hagyatékából hátramatradt, szekrényben vannak az írás nyelve szerint összerakva.

Néhány adat szerint a családi könyvtár 4000 - 5000 kötetből állt. Našiceban valamivel több mint 1100 kötetet őriztek meg. Mi történt a többi könyvvel? A legnagyob részre az eszéki Szlavónia Múzeumba lett elszállítva, míg egy kisebb része különböző intézmények és intézetek, vagy magánszemélyek tulajdonába került.

A könyvek mellett megőrizték a feljegyzett könyvek katalógusát is, melyet az uradalom utolsó tulajdonosa Gróf Pejácsevics Péter készítetett 1935-ben. Tulajdonképpen a leltárkönyvről és a szerzők betürendes mutatójáról van szó. A tartalmából sok minden megtudunk a könyvtár szervezéséről. Ekkor a könyvekre piros ovális pecsét került a leltári számmal és a rendszával, ez ma a fő bizonyítéka annak, hogy ezek a könyvek a našicei Pejácsevics családhoz tartoznak. Ezen kívül a könyveken még a család egyes tagjainak pecsétjei, matricák, ajánlások és aláírások is találhatók, melyek vitathatatlanul a könyvek eredetére utalnak.

31

2002 nyarán kezdődött meg a könyvek szakszerű feldolgozása, a katalogizálás (leírás). A kiállításhoz szükséges katalógus elkészítéséhez minden egyes kötetet átnézték, hogy meg tudják állapítani a könyvtár sajátosságait.

Nyelvezet

Megállapították hogy a könyvek öt világnyelven íródtak. Legnagyobb számban a német nyelvű könyvek voltak, azok pedig gót betükkel voltak írva. A könyvek között nem voltak megőrizve a horvát nyelvű könyvek, de az 1935. évi katalógus bizonyítja

hogy a horvát nyelvű könyvek is képviselve voltak a könyvtárban (kb. 100 kötet). A címodalak, főleg a szavak kezdőbetűi, díszes góticus betükkel voltak írva.

nyelvezet	német	francia	magyar	olasz	angol
Kötetek száma	645	238	169	7	8

A könyvtár állományából megmaradt példányokból nem lehet megállapítani milyen volt a nyelvek eredeti képviseltsége, de a megmaradt állomány is az akkor társadalmi és családi értékekkel van összhangban. Néhány nemzedéket visszamenőleg a család a hivatalos német nyelv mellett a minden nap társalgáshoz a magyar nyelvet használta, mert a 19. századtól a Pejácsevicsek kizárolag magyar nemesasszonyokkal nősültek. Erről tanuskodnak a nem kis számú magyar nyelvű könyvek. Az eszéki Szlavónia Múzeumban található példányok további alapos kivizsgálásával valószínűleg növekedni fog a magyar nyelvű kötetek száma.

32

A magyar kultúra és irodalom iránti orientáltsághoz legjobban a házasság által a családba került magyar nemesasszonyok járultak hozzá. Olyan jeles magyar nemesi családokról van szó mint pl. Erdödy de Monyorókerék, Batthyany, Döry de Jobaháza, Vay de Vaja, Lónyay de Nagylónya, de Hidvég, Benitzky, Inkey de Pallin, stb. Az ő befolyásuk eredményeként a család legtöbb leszármazottja Budapesten vagy Sopronban született. A tanulmányait ugyanúgy Magyarországon folytatták, többen pedig Magyarország különböző területein éltek. A Magyarország felé való orientáltság egyik oka abban is rejlik, hogy a Pejácsevicsek házaságkötések eredményeként számos magyarországi birtokot kaptak hozományba. Néhányat felsorolnánk: Sopron, Tolna megyei Zombá, zsámbói birtok, budapesti házak. A család férfi tagjai részt vettek a magyarországi politikai életben mint a magyar országgyűlés horvát képviselői, a magyar kormány miniszterei vagy az akkor különböző képvisletek és testületek tagjai.

Ex libris - pecsétek

A már említett 1935. évi pecsét mellet a könyveken található még néhány különböző pecsét, melyek a könyvek hovatartozását bizonyítják. Némely pecsétek bizonyítják a Pejácsevics család tulajdonához való tartozást, míg néhány köteten olyan személyek pecsétje található akiről nem lehet tudni milyen kapcsolatban voltak a Pejácsevics családdal, valamint azt sem hogyan kerültek könyveik ebbe a könyvtárba. A magyar nyelvű könyvek legnagyobb részén az 1935. évi pecsét található.

Kiadás éve

A könyvek nagy része a 19. században volt nyomtatva. A Pejácsevics Könyvtár legöregebb könyvét 1809-ban nyomtatták, míg az utolsó beszerzett könyvet 1941-ben nyomtatták. A családnak tulajdonában lehettek korábbi kiadású könyvek is, de azok bibliofil értékekkel valószínűleg elsőnek lettek elvive a palotából.

	19. sz.	20. sz.	év nélküli
német nyelvű könyvek	321	184	140
francia nyelvű könyvek	141	54	43
magyar nyelvű könyvek	57	92	20
olasz nyelvű könyvek	6	1	-
angol nyelvű könyvek	4	3	1

33

Könyvborítók és könyvkötések

A könyvek borítói nagyon különbözők. Az egyszerű karton borítótól a nagyon szép színes, stilizált növényi és geometriai ábrákkal díszített, hisztoricizmus és szecessziós jellegű bőr borítóig.

A könyvek felosztása tartalmuk szerint

A könyvek vizsgálata alkalmával megpróbálták hozzávetőlegesen meghatározni a könyvek tartalmát is és kategóriákba so-

rolni őket. A további vizsgálódások és részletesebb feltárások lehetővé teszik majd a pontosabb felosztást.

	német	francia	magyar	olasz	angol
szépirodalom	450	148	76	4	6
szakirodalom	97	32	51	2	-
gyermekirodalom	31	43	12	-	2
tankönyvek	2	2	2	-	-
referens irodalom	52	-	28	-	-
kézíratak	1	-	-	-	-
útmutatók	7	-	-	2	-
múzeum katalógusok	-	1	-	-	-
folyóiratok	1	-	-	-	-
évkönyvek	4	-	-	-	-
képes újságok	-	12	-	-	-
összesen	645	238	169	7	8

34

A könyvek tartalmának ismerete mutatja a Pejácsevics család tagjainak nagy hozzáértését és kifinomult izlését a könyvek vázárlása alkalmával. Látható, hogy figyelemmel kísérték az irodalmi irányzatokat és a kiadói tevékenységet, valamint hogy gondját viselték a könyveknek, mint az egyéni alapműveltség és a családi hagyaték fontos összetevőinek. Az állomány legnagyobb része irodalmi műalkotás, de mellettük nagy számban vannak jelen számos szakkönyvek, referens irodalom, gyermekkönyvek, kézikönyvek, folyóiratok, stb. Külön értéke azon könyveknek van amelyek szerzői a Pejácsevics család tagjai, elsősorban a család krónikásának, gróf Pejácsevics Juliánnak, művei.

A mai ismeretek alapján a megvigyázott állomány legnagyobb része szépirodalmi alkotás. A könyvek a 19. század elejétől a 20. század közepéig terjedő időszakot ölelik át. Itt különböző iro-

dalmi korszakokból származó művek és szerzők találhatóak, részben a kortárs írók és az előző korok szerzőinek művei is.

Magyar nyelvű könyvek

A magyar nyelven nyomtatott könyvek szerzői között sok a világírodalomból és a magyar irodalomból ismert név is. Ahogy az egész állományban, úgy a magyar nyelvű könyvek szerzői között is legtöbb a romantizmus korszakának képviselője, pl.: Jósika Miklós, Vörösmarty Mihály, Madách Imre, stb. A realizmus korszakából Eötvös József és a magyar népies költészet képviselői Arany János és Tompa Mihály. A barokk korból Mikes Kelemen művei találhatók meg. E szerzők műveit egyenként, gyűjteményekben és nagy sorozatok részeként talahatjuk meg.

Érdekes kiemelni, hogy a német nyelvű könyvek között van az 1893-ból származó *Bibliothek Dichters Nicolaus Zrinyi* című könyv. Ebben a könyvben található Zrinyi Miklós könyvtárának leltára, valamint a híres barokk kori író műveinek listája is.

A irodalmi műveken belül külön csoportot képeznek a gyermekkönyvek mert az 1935. évi katalógusban külön vannak felsorolva.

35

A szakkönyvek között történelmi, művészeti, adott témaúj szakkönyvek vagy történelmi áttekintések, gazdag illusztrált történelmi atlaszok, zenei és vadászati kézikönyvek találhatók.

A referens irodalom értékes enciklopédikákat és lexikonokat tartalmaz. A híres 14 kötetes 1911-1916. között kiadott magyar *Révai Nagy lexikon* két példányban van meg. A lexikonok terjedelmesei és gazdag illusztráltak, nagy számú táblával, melyek részben színes fényképeket, rajzokat, térképeket és tervrajzokat tartalmaznak.

Összegzés

A sokszínű könyvvállományból álló könyvtár ki tudta elégíteni az egész család igényeit, ahogy a különböző generációk úgy az egyéni szükségleteket is, valamint megfelelő általános és szakne-

velést is nyújtott. A megvígázott könyvek rendszeresebb és alaposabb vizsgálatával, valamint a még fel nem fedezett mai tulajdonosok felkutatásával lehetőség nyílik a Pejácsevics család könyvtárának jobb tartalmi feltáráására.

A Pejácsevics család könyvtára csak egy része a Pejácsevics család hagyatékának és csak egy lépés a családi hagyaték rendszerezésének és bemutatásának. Vitathatatlan tény, hogy a kutatható források egy része a magyarországi leltárakban és más kultúrális intézményekben vannak, ezért várható a horvát és a magyar tudományos és kultúrális intézmények jobb együttműködése. A Pejácsevics család jó példa a múltbeli és jövőbeli horvát – magyar kultúrális kapcsolatok szükségességére.

Ez az előadás rövid áttekintést ad a Pejácsevics család könyvtári hagyatékának eddigi kutatásáról. A teljes tartalom és a legújabb tudnivalók az eszéki Szlavónia Múzeum *Osječki zbornik* című folyóiratának 27.(2004) számában a «Pejácsevics Könyvtár Našiceban» címmel megjelent cikkben találhatók.

BOŠNJAKOVIĆ, R.: A Pejácsevics család könyvtára Našiceban és a horvát-magyar kultúrális kapcsolatok.

IRODALOM:

BALTA, I. Vlastelinska porodica obitelji Pejačević s posebnim osvrtom na njezinu genealogiju i heraldiku. // Anali zavoda za znanstveni rad u Osijeku 4 (1985).

BOŠNJAKOVIĆ, R. Knjižnica Pejačević u Našicama: katalog izložbe. Našice: Zavičajni muzej Našice, 2003.

KATALOG popisanih knjiga obitelji Pejačević iz 1935. godine (rukopis)

MOLNÁR, László, Két nemzet – egy család: A Pejachevichek és Sáron városa = Dva naroda jedna obitelj: Pejachevichi i grad Šopron. Sápran: Gradska samouprava i Hrvatska manjinska samouprava Grada Šoprona, 2004.

OBAD Sćitaroci, M. i B. Dvorci i perivoji u Slavoniji – od Zagreba do Iloka. Zagreb: Sćitaroci, 1998.

PEJACSEVICH, M. A Twentieth Century Odyssey: Born «Upstairs» but happy to have lived «Downstaris» as well..., 1999. (rukopis)

PFEIFFER, J. Kako je porodica Pejacsevich došla u Slavoniju. // Hrvatski list od 23. prosinca 1937.

POVIJEST svjetske književnosti, knj. 5. Zagreb: Mladost, 1974.

STIPČEVIĆ, A. Povijest knjige. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.

UGOVOR o ustupanju na trajno korištenje Knjižnice obitelji Pejačević između Hrvatske narodne knjižnice i čitaonice i Zavičajnog muzeja Našice od 19. ožujka 2002. godine.